

KansalaisAreena ry

**ALUEELLISET VAPAAEHTOIS- JA
JÄRJESTÖSTRATEGIAT SUOMESSA 2010**

Jaana Hellevaara
05/2010

SISÄLLYS

Johdanto	3
1. Valmiit strategiat	3
1.1 Pohjois-Karjala.....	3
1.2 Kuopio.....	5
1.3 Pohjois-Pohjanmaa.....	6
1.4 Keski-Uusimaa, KUUMA-seutu (Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Tuusula)	8
2. Valmisteilla olevat strategiat.....	9
2.1 Satakunta (Porin, Rauman ja Kankaanpää seutu)	9
2.2 Jyväskylä.....	10
2.3 Lappi	10
3. Yhteenvetoa ja pohdintaa.....	11
4. Pohdittavaa strategiaa suunnittelevalle ja päivittävälle	14
Yhteystietoja	16

Johdanto

Usealla paikkakunnalla ollaan aloittamassa alueellisten, eri sektoreita edustavien toimijoiden yhteistyönä järjestöstrategioiden laadintaa. Tämän selvityksen tarkoituksena on kartoittaa jo olemassa tai työn alla olevia alueellisia järjestöstrategioita ja erityisesti sitä, miten vapaaehtoistoiminta on niissä huomioitu. Tavoitteena on selvittää myös strategioiden laadintaprosessia: mikä taho on tilannut ja mikä taho on toteuttanut, millainen työskentelymenetelmä on ollut, millaisia vaikeuksia on kohdattu ja miten ne on ratkaistu, sekä millaisia toimivia osallisuusmenetelmiä on käytetty ja ketkä kaikki ovat olleet mukana strategian laadinnassa ja millä roolilla. Selvityksen avulla juuri nyt omaa strategianprosessiaan aloittavat toimijat voivat löytää hyödyllisiä, omaa käytännön työtään tukevia ideoita ja työkaluja.

Tämän selvityksen toteuttamiseksi kuultiin kahdentoista hankkeisiin tiiviisti osallistuneiden henkilöiden näkemyksiä joko puhelimitse tai sähköpostitse. Haastateltavista kuusi toimi julkisella sektorilla ja kuusi järjestösektorilla. Aineistoina käytettiin järjestöstrategioita ja niihin liittyviä aineistoja.

1. Valmiit strategiat

1.1 Pohjois-Karjala, (2007)

Yhteistä hyvää. Pohjois-Karjalan hyvinvointialan järjestöstrategia 2015.

<http://www.pohjois-karjala.fi/dman/Document.phx?documentId=qr27407101152855&cmd=download>

Hyvinvointialan järjestöstrategia on Pohjois-Karjalan maakuntaohjelman (POKAT 2010) erityisstrategia, jonka tarkoituksena on tukea maakunnan kehittämistä toimijoiden välisenä kumppanuuteen perustuvana yhteistyönä, edistää asukkaiden yhteisöllistä aktiivisuutta sekä tukea sosiaalista kehitystä, oikeudenmukaisuutta, moniarvoisuutta ja osallisuutta. Painopistealueina on järjestötoiminnan sekä järjestöjen roolien ja tehtävien näkyväksi tekeminen hyvinvoinnin kentällä sekä yhteistyön tehostaminen julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välillä. Hanke on laatuaan ensimmäinen kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta laadittu maakunnallinen strategia.

Strategian kokoamisesta on vastannut Pohjois-Karjalan maakuntaliiton Hyvinvoinnin koordinointi -hanke, jonka rahoittamiseen on osallistunut maakuntaliiton lisäksi Euroopan Aluekehitysrahasto (EAKR) sekä sosiaali- ja terveysministeriö. Strategia on laadittu tiiviissä yhteistyössä maakunnan järjestöjen (sote-järjestöt, Pohjois-Karjalan kylät) kanssa. Työtä on ohjannut ohjausryhmä, jossa on ollut mukana järjestöjen, kuntien sekä maakuntaliiton edustajia. Valmistelevilla työryhmillä oli tärkeä osuus strategian jäsentymiselle.

Aloite hyvinvointialan järjestöstrategian laatimiseksi lähti järjestökentältä. Valmistelun lähtökohdana on ollut alhaalta ylös etenevä, järjestöjen tarpeista lähtevä suunnittelu. Vuonna 2005 järjestetyn Järjestöt vaikuttajina -tilaisuuden päätteeksi perustettiin järjestöstrategian luomista varten järjestöfoorumi ja valittiin sille valmisteleva työryhmä. STKL toimi foorumin kokoonkutsujana.

Strategian valmistelu toteutettiin kahdessa vaiheessa. Neljän kuukauden aikana järjestettiin kuusi seutukunnittaista järjestöfoorumia. Ensimmäisessä vaiheessa osallistujat olivat kunkin alueen järjestökentältä. Foorumeissa mietittiin yhdessä mitä järjestöstrategialta odotettiin ja mitä sen tulisi

sisältää. Ensimmäisen vaiheen foorumikierröksellä käytyjen keskustelujen pohjalta Maakuntaliiton palkattu työntekijä kokosi mahdollisimman pitkälle valmistellun strategian luonnoksen.

Toisessa vaiheessa järjestöfoorumit oli suunnattu sekä alueen kuntien että järjestöjen edustajille. Heillä oli mahdollisuus kommentoida ja esittää kehittämissuhteita strategialuonnokseen. Palautteen perusteella strategialuonnosta korjailtiin ja täydennettiin, jonka jälkeen se lähetettiin lausuntokierrökselle maakunnan hyvinvointialojen toimijoille, joilta saatujen ehdotusten pohjalta laadittiin viimeinen versio. Järjestöfoorumien lisäksi strategialuonnosta esiteltiin useissa yhteyksissä järjestöjen ja kuntien edustajille.

Järjestöfoorumien ohjelmat, muistiot ym. ovat luettavissa Jelli -järjestötietopalvelun sivuilta:

<http://www.jelli.fi/jarjestofoorumi/>

<http://www.kansalaistalo.fi/jelli/neuvottelukunta/>

Pohjois-Karjalan maakunnalle on, muuttovoittoisen Joensuun seutua lukuun ottamatta, luonteenomaista harva asutus, pitkät välimatkat ja ikääntyvä väestö. Nämä seudulliset erityispiirteet heijastuvat myös sirpaleiselle järjestökentälle, jossa Joensuun seudulla järjestötoiminta on monipuolisinta. Strategian laadinnan onnistumisen kannalta tämä ei välttämättä ole ollut huono asia. "Syrjemmällä" on enemmän yhden kunnan alueella toimivia paikallisyhdistyksiä, joissa on ymmärretty se, että yhdessä toimimalla ja yhteisen äänen antamisella päästään paremmin kuuluville. Kuntien päättäjät myös näkevät helpommin järjestöjen merkityksen asukkaiden hyvinvoinnille. Pienemmissä kunnissa ihmiset tuntevat toisensa, joten yhteistyö järjestöjen ja kuntien edustajien välillä on yleensä ollut joustavaa ja aidosti vuorovaikutteista. Strategian laadinnan onnistumisen kannalta tärkeitä ovat olleet, ohjaus- ja valmisteluryhmän sekä järjestöfoorumien lisäksi, pienet tietyn asian ympärille muodostuneet keskustelutilaisuudet, jotka ovat koonneet kiinnostuneita yhteen.

Strategiaan on kirjattu erilaisia toimenpide-ehdotuksia, joilla sitä voidaan toteuttaa. Strategian jatkotyöskentelystä ja jalkautumisesta vastaavat järjestöt itse. Toimenpiteiden toteuttamisen tulee lähteä järjestökentän toimijoiden omasta innostuksesta ja oivalluksesta, vapaaehtoisesta kehittämisen halusta ja kumppanuuden etsimisestä. Minkään ulkopuolinen taho, esimerkiksi maakuntaliitto, ei ole oikeutettu asettamaan vastuuta ja velvollisuuksia vapaaehtoisuuteen perustuvan kansalaisjärjestötoiminnan kehittämisestä. Jatkotyöskentelyä varten maakuntahallitus on nimennyt järjestöasiain neuvottelukunnan, joka järjestää puolivuositain järjestöfoorumeita sekä muita erilaisia seminaareja.

Strategian toteutumisen seurannasta ja arvioinnista vastaa Pohjois-Karjalan maakuntaliitto. Vuosittaisessa seurannassa käytetään ainakin seitsemää indikaattoria, joiden valintaperusteena on käytetty mitattavuutta: asiasta on suhteellisen vaivattomasti löydettävissä ajantasaista tietoa. Seurattavat indikaattorit ovat: järjestöjen työntekijöiden määrä, kunakin vuonna perustettujen yhdistysten määrä, RAY:lta maakuntaan tulevat avustukset/hankerahoitukset, kuntien avustukset järjestöille, käytössä olevat puskurirahoitusjärjestelmät ja myönnettyt lainat, järjestöjen ylläpitämät kohtaamispaikat ja järjestämät foorumit maakunnassa sekä kuntakohtaiset järjestöstrategiat.

Vapaaehtoistoiminta ja sen edistäminen strategiassa

Vapaaehtoistoiminnasta puhutaan strategiassa melko yleisellä tasolla, mutta sen mahdollistaminen nostetaan tärkeänä esiin. Vapaaehtoistoiminta mainitaan strategiassa yhtenä konkreettisena toimintamuotona, kun puhutaan kansalaisjärjestötoiminnan keskeisestä tehtävästä tarjota ihmisille osallistumisen, liittymisen ja sosiaalisen kanssakäymisen mahdollisuuksia. Vapaaehtoistoiminta

liittyy useimmiten kaikkeen järjestötoimintaan. Se on nimenomaan järjestöjen toimintaa, jota ne organisoivat ja tukevat. Siitä saatu positiivinen palaute mainitaan järjestötoimijoiden yhtenä tärkeimmistä voimavaroista. Strategiassa on lueteltu yleisiä vapaaehtoistoimintaan liittyviä periaatteita; vapaaehtoiset tulevat mukaan omasta vapaasta tahdostaan, saavat siitä jotakin itselleen ja haluavat vaikuttaa omaan tai muiden elämään ja yhteiskunnallisiin olosuhteisiin. Sen mainitaan tukevan ihmisten keskinäistä auttamista ja elämänhallintaa. Vapaaehtoistoiminta on palkatonta vastavuoroista toimintaa, joka ei korvaa ammatillista työtä, mutta joskus tavoittaa tuen tarpeessa olevan paremmin.

Julkisen sektorin on turvattava ja kehitettävä järjestöjen toimintaedellytyksiä. Kuntien ja järjestöjen yhteistyö ei voi olla pelkästään ostopalvelua, koska järjestölähtöinen auttamyö ei ole rahavälitteistä, eli sitä ei järjestetä myytäväksi. Kuntien tulisi tarjota järjestöjen käyttöön esimerkiksi toimitiloja ja tukea toimintaa toiminta-avustuksilla.

Järjestöjen toimintaedellytyksiä on heikentänyt vapaaehtoistoimijoiden ikääntyminen ja pula uusista vapaaehtoisista. Strategiassa esitetään muutamia käytännön toimenpide-ehdotuksia vapaaehtoistoiminnan edistämiseksi. Järjestöjä kannustetaan kehittämään uusia, toimintaa elvyttäviä toimintamalleja. Järjestöt voisivat esimerkiksi laatia toimintasuunnitelmia, joilla houkuteltaisiin uusia toimijoita ja kehitettäisiin vapaaehtoistoimijoiden kannustamis- ja palkitsemisjärjestelmää. Toimenpide-ehdotuksissa on huomioitu se, että nykyisin monet ihmiset haluavat osallistua vapaaehtoistoimintaan ilman pitkäaikaista sitoutumista, joten järjestöjä kannustetaan kehittämään kevyempiä ja lyhytaikaisempia toimintamuotoja.

1.2 Kuopio, (08/2007)

Kuopion kaupungin kansalaisjärjestöstrategia ja avustustoiminnan periaatteet. Kansalaisjärjestöstrategiatyöryhmän raportti ja esitykset. 2007.

[http://www.kuopio.fi/attachments.nsf/Files/251007112525242/\\$File/kansalaisjarjestostrategia.pdf?OpenElement](http://www.kuopio.fi/attachments.nsf/Files/251007112525242/$File/kansalaisjarjestostrategia.pdf?OpenElement)

Kaupunginjohtaja asetti kaupungin virkamiehistä koostuvan työryhmän valmistelemaan kansalaisjärjestöstrategiaa. Strategian valmistelu lähti liikkeelle, strategia laadittiin, sen toteutus sekä seuranta tapahtuvat Kuopion kaupungin toimesta.

Kansalaisjärjestöt otettiin mukaan keskusteluun avaamalla kaupungin kotisivuille www-sivut, joilla kerrottiin työryhmän työskentelystä ja joilla kuntalaiset ja järjestöt saattoivat esittää kommenttejaan. Sivustosta tiedotettiin muutamalla lehtikirjoituksella. Järjestöjen edustajat ja kaupungin työryhmä tapasivat kahdesti keskustelun merkeissä ja työryhmä osallistui kolmannen sektorin seminaariin. Järjestötoimijoiden taholta on koettu, ettei kaupunki ole ehkä nähnyt tarpeelliseksi osallistua enempää järjestökentän tilaisuuksiin.

Strategia laadittiin pitkälti kaupungin näkökulmasta. Järjestökentältä olisi toivottu enemmän avoimuutta ja tiedotusta prosessin aikana. Joidenkin järjestöjen kokemus oli, että kaupunkia ei kiinnostanut järjestökentän näkemykset. Heiltä ei esimerkiksi koskaan kyselty lisätietoja.

Strategian jalkauttaminen näkyy esimerkiksi kulttuuritoimen ja vapaa-ajantoimen osalta siten, että toimitaan aktiivisesti kaupungin koordinaattorin tukena, kun esimerkiksi järjestetään erilaisia tapahtumia yhteistyössä järjestöjen kanssa. Sosiaali- ja terveystoimen tavoitteena on nostaa järjestöjen toiminnan laatua kannustamalla järjestöjä ammattimaisiin ohjaajiin ja työntekijöihin.

Luomalla uusia yhteyksiä kolmannen sektorin kanssa, pyritään palveluiden kehittämisessä käyttämään yhdistystoiminnan osaamista. Tällä hetkellä työryhmä, joka jatkotoimenpiteenä strategialle miettii kuinka esimerkiksi vapaaehtoistoiminta voitaisiin ottaa paremmin mukaan ihmisten hyvinvointiin ja kuinka vastavuoroisesti kaupungin palveluita saataisiin järjestöjen käyttöön. Kaupungin työryhmä, jossa on yksi järjestöjen edustaja, miettii tällä hetkellä kolmannen sektorin järjestötalo -hanketta. Strategian arviointia ja seurantaa tehdään valtuustokausittain, lähinnä avustuksiin liitettävillä tiedonkeruulomakkeilla.

Tässä strategiassa pääpaino on järjestöjen rahallisen tukemisen linjauksissa eikä niinkään käytännön yhteistyön kehittämisessä. Kaupungin puolelta priorisoidaan järjestökumppaneita, jotta hankkeita saataisiin vietyä mahdollisimman hyvin eteenpäin. Näyttäisi siltä, että kaupungin ja järjestöjen välistä yhteistyötä halutaan aidosti kehittää, vaikka prosessin hitaus myönnetäänkin. Ennakkoluulojen olemassaolo järjestökentän ja kaupungin välillä myönnetään puolin ja toisin.

Vapaaehtoistoiminta ja sen edistäminen strategiassa

Kaupungin rooli vapaaehtoistoiminnan mahdollistamisessa ja kehittämisessä on lähinnä puitteiden luominen: avustustoiminta ja tilat.

Strategiassa mainitaan vapaaehtoistyön luonteen muuttuminen. Siihen sitoutuminen on muuttunut lyhytaikaiseksi. Järjestössä viivytään vain tietyn tapahtuman ajan tai niin kauan kuin toiminta palvelee ja hyödyttää vapaaehtoista itseään. Vapaaehtoiset eivät ole kiinnostuneita byrokratiasta, vaan käytännön työstä järjestön tarkoituksen hyväksi. Järjestöt ovat kritisoineet avustusten siirtymistä tulosperusteiseksi. Nyt strategian periaatteissa pyritään aikaansaamaan lisäarvoa toiminnan vaikuttavuuden, ei byrokratian kasvattamisen muodossa.

Vapaaehtoinen ystävä- ja auttamistyö mainitaan yhtenä sosiaalisen yhteiselämän toteuttamis- ja vaikuttamistoimintona. Tavoitteena on luoda *kansalaistoiminnan laatua palkitseva järjestelmä* yhdessä kansalaisjärjestöjen kanssa. Tarkoituksena on kannustaa järjestöjä toteuttamaan kansallisia ja paikallisia ohjelmia, joissa on esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan vahvistamiseen tähtäviä malleja ja suosituksia.

Strategian visio on: Aktiivinen ja uudistuva kansalaisten kaupunki, jossa yhtenä menestystekijänä on yhteisöllisyyden ja vapaaehtoistoiminnan vahvistuminen.

1.3 Pohjois-Pohjanmaa, (04/2008)

Pidämme huolta itsestämme, toisistamme ja ympäristöstämme. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointiohjelma 2008-2017

<http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?1927>

Laaja strategia- ja yhteistyöhanke, jonka pääideana on koordinoida tavoitteita ja toimintaa hyvinvoinnin edistämiseksi. Ohjelman laatimisesta on vastannut Pohjois-Pohjanmaan liitto ja se on laadittu yhteistyössä maakunnan kehityksen kannalta keskeisten tahojen kanssa.

Hankkeen ohjausryhmänä toimii maakuntahallituksen nimeämä, jo yli kymmenen vuotta toiminut, hyvinvointistrategiatyöryhmä. Aloite hankkeen käynnistämiseksi lähti tältä hyvinvointistrategiatyöryhmältä. Hankkeen työstämisessä ovat olleet mukana kaikki keskeiset hyvinvoinnin toimija-, edistäjä- ja päättäjätahot: järjestöt, kunnat, keskeiset tutkimus-, koulutus- ja

kehittäjätahot sekä yritykset. Kaikilta alueilta on edustajia ohjausryhmässä, kehittämissyryhmissä ja hanketoiminnassa.

Maakuntaliitto on kutsunut koolle hyvinvointifoorumeita, joissa järjestöt ja muut osallistujatahot sitoutuivat yhteiseen tahtotilaan allekirjoittamalla hyvinvointisopimuksen. Hyvinvointisopimuksessa sovitaan strategisista tavoitteista, toimintamallista ja toiminnan periaatteista sekä rahoituksen ja muiden resurssien käytön periaatteista. Kukin kumppanuusosapuoli sitoutuu tekemään omaa toimintaansa tarkemmin kuvaavan hyvinvoinnin edistämissuunnitelman. Tällöin järjestöt muun muassa sitoutuvat miettimään, mitä ohjelma tarkoittaa järjestöjen omassa toiminnassa. Konkreettinen toimintahan muodostuu oman toiminnan kautta. Hyvinvointifoorumeja järjestetään noin kerran vuodessa. Niissä saadaan informaatiota, käydään linjauskeskusteluja, levitetään hyviä käytäntöjä sekä verkostoidutaan. Lisäksi on järjestetty ja järjestetään edelleen järjestöseminaareja sekä muita avoimia kokouksia kuntien ja järjestöjen edustajille. Järjestöjen neuvottelukunnan perustamista mietitään parhaillaan.

Ohjelman suunnittelussa ja toteutuksessa on ollut aitoa kumppanuuden henkeä, joskin näin laajan ja monia hankkeita sisältävän ohjelman tekemiseen mahtuu monenlaisia toimijoita. Joidenkin järjestöjen ja kuntien kanssa yhteistyö toimii paremmin kuin toisten. Kun isoja kokonaisuuksia aletaan hahmotella, arvoilla ja asenteilla on suuri merkitys. Hyvinvointiohjelman mukaan kunnat/kuntayhtymät ovat toiminnan pääasiallisin toteuttajataho viemällä hyvinvointipolitiikkaa kaikkeen suunnitteluun ja päätöksentekoon. Järjestöjen rooli hankkeissa on melko pieni, koska niiden toteuttamisessa pitäisi olla omaa rahaa. Kuntien osalta yhteistyö järjestöjen kanssa perustuu pääasiassa rahalliseen tukeen ja ostopalvelusopimuksiin.

Ohjelman arviointia ja seuranta hoitavat maakuntaliiton rekrytoimat koordinaattorit ja prosessikonsultit toimintalinjoittain määriteltyjen mitattavien indikaattorien avulla.

Vapaaehtoistoiminta ja sen edistäminen strategiassa

Maakuntaohjelmassa järjestöjen kansalaistoiminnaksi määritellään vapaaehtois- ja vertaistoiminta. Niiden arvostusta ja toimintaedellytyksiä on parannettava, sekä taattava järjestöjen toimintaedellytykset ja tarvitsema tuki. Laaja-alainen ennalta ehkäisevä työ vaatii kaikkien sektorien yhteistyön ja yhteensovittamisen lisäämistä.

Maakuntaohjelmassa ei juuri puhuta vapaaehtoistoiminnasta, mutta se on ikään kuin sisään kirjoitettuna ohjelman tavoitetilassa; pidämme huolta itsestämme, toisistamme ja ympäristöstämme! Olemme edelläkävijöitä ihmisen hyvinvoinnin toteutumisessa. Vapaaehtoistoiminta näkyy käytännössä eri hankkeiden välityksellä. Vapaaehtoistoiminnan tärkeys on kyllä tiedostettu, mutta toistaiseksi asiaa vielä työestetään. Se on kuitenkin vain pieni alue laajassa hyvinvointiohjelmassa.

Oulun seudulla on käynnistynyt ESKO - Ehkäisevän työn kärkihanke 2009-2013, (käynnistetty 10/09). Hanke on sote -järjestöjen sekä Oulun kaupungin yhteinen ehkäisevän työn hankekokonaisuus, joka perustuu verkostoyhteistyöhön. Ohjelmalla on hankekumppanuus VARES -hankkeen (Vapaaehtoistoiminnan ja vertaistuen resurssikeskus -hanke) kanssa. Vares -hankkeen päämääränä on luoda Oulun seudulle kumppanuuden hengessä toimiva vapaaehtoistoiminnan organisointimalli ja VARES-keskus.

1.4 Keski-Uusimaa, KUUMA -seutu (Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Tuusula), 11/2009

Työkalut KUUMA-kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen kumppanuudelle 2015

http://www.sosiaalitaito.fi/ep/tiedostot/kuumaseudun_kumppanuustyokalut.pdf

Kuka vaikuttaa - Kumppanuudesta hyvinvointia Keski-Uudellamaalla 2008-2009 -hankkeen yhdeksi tavoitteeksi asetettiin järjestöstrategian luominen. Tavoitteena oli luoda raamit ja työkaluja KUUMA -kuntien sekä alueen sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyölle. Järjestökentällä vierastettiin strategia -sanaa, joten matkan varrella päädyttiin käyttämään nimitystä "kumppanuustyökalut". Tällä korostettiin samalla sitä, että haluttiin saada aikaan paperinmakuisen strategian sijaan käytännönläheinen "työkalupakki" kuntien ja järjestöjen välisen yhteistyön edistämiseksi. Hanketta rahoittivat Uudenmaan liitto sekä kuusi hankkeessa mukana ollutta kuntaa.

Strategian valmistelua varten perustettiin kuuma-seudun ja järjestöjen edustajista koottu työryhmä. Ryhmä laati suunnitelman käytännön järjestelyjä varten. Pohjois-Karjalan järjestöstrategiasta saatiin suuntaviivoja ja innostusta, mutta tästä strategiasta haluttiin tehdä käytännönläheisempi.

Heti strategian laadinnan alussa kartoitettiin kuntien omat strategiat, joissa jokaisessa oli mainittu järjestötoiminnan tarpeellisuus. Koska kunnat etenevät oman strategiansa mukaisesti, oli olemassa jo positiivinen tahtotila.

Seuraavaksi kuntien sosiaali- ja terveystoimen johtoryhmille sekä sosiaali- ja terveysjärjestöille lähetettiin Webropol -kyselyt, joissa kartoitettiin järjestöjen ja kuntien yhteistyön vahvuuksia, mahdollisuuksia ja kehittämiskohteita.

Kartoittamisen jälkeen työskentelykierroksella keskityttiin sisältöjen tuottamiseen. Kun yhteisiä kokoontumisia suunniteltiin, virallisen oloisen seminaari -sanan sijasta haluttiin käyttää termiä työpaja. Kuntien ja järjestöjen edustajille järjestettiin kolme alueellista työpajaa ja yksi alueellinen järjestöfoorumi.

Hanketyöntekijä kokosi näiden eri työskentelyvaiheiden jälkeen strategialuonnoksen, joka lähetettiin lausuntokierrokselle kuntiin, yhdistyksiin ja oppilaitoksiin kommentteja sekä kehittämisehdotuksia varten. Saatua palautetta hyödynnettiin viimeistellyssä versiossa.

Sekä kuntien että järjestöjen puolelta strategiahanketta tehtiin myönteisessä hengessä, koska puolin ja toisin ymmärrettiin asian tarpeellisuus. Yhteistyön kehittäminen oli molempien tavoitteena ja yhteinen tahtotila on löytynyt.

Työtä vaikeutti se, ettei järjestöistä ollut kootusti tietoa, monilta järjestöiltä puuttui selkeä tahtotila ja oma strategia. Järjestöissä ei oikein tunnuta tietävän mitä esimerkiksi yhteistyöltä tai vapaaehtoistoiminnalta halutaan. Erityisesti kuntien näkökulmasta sirpaleista järjestökenttää on vaikea hahmottaa. Strategiaprosessin aikana saatiin ainakin hahmoteltua tietoa siitä, montako toimijaa toimii ja kuka mitään tekee ym. Sekä kuntien että järjestöjen on hankalaa saada tietoa siitä, kehen kulloinkin pitäisi ottaa yhteyttä. Strategiahanke toimi haavina, joka kokosi tietoa ainakin järjestöpuolelta. Strategiaprosessissa mietitytti myös, minkä sektorin järjestöjä otetaan mukaan ja mitkä rajataan pois. Aikataulujen yhteen sovittaminen monien toimijoiden kanssa oli haastavaa. Kuntien edustajat toimivat virka-aikana ja monet järjestötoimijat omalla vapaa-ajallaan.

Prosessia hidasti myös se, että mukana oli useampia kuntia, joilla oli erilaisia näkemyksiä yhteistyöstä.

Tällä hetkellä strategian jalkauttaminen, seuranta ja jatkotyöskentely ovat yhdistysverkoston, joka koostuu n. 20 järjestöstä, vastuulla. Strategiassa suositellaan yhteistyöryhmän perustamista, joka seuraisi tavoitteiden toteutumista, kehittäisi yhteistyön käytäntöjä ja raportoisihankeen toteutumisesta vuosittain. Yhteistyöryhmän, joka pitäisi koota tasapuolisesti järjestöjen ja kuntien edustajista, toivotaan kokoontuvan vähintään kahdesti vuodessa. Yhteistyöryhmän perustaminen ei ole vielä toistaiseksi toteutunut. Kuntalaisten ja järjestöjen osallistumistapoja pitää välttämättä edelleen kehittää. Strategiassa esitettyjen toimenpide-ehdotusten toteutumiseksi tarvitaan yhteistä tahtotilaa ja eri osapuolten säännöllistä vuorovaikutusta. Edetään askel kerrallaan. Seurantaindikaattoreita ei ole vielä lyöty lukkoon.

Vapaaehtoistoiminta ja sen edistäminen strategiassa

Strategiassa esitellään esimerkkejä sektorirajat ylittävästä yhteistyöstä. Keski-Uudenmaan yhteisöllisyyspäivän tarkoituksena on edistää eri toimijoiden verkostoitumista, sekä levittää tietoa muun muassa vapaaehtoistyöstä. Jo Kuka vaikuttaa -hankkeen toimesta syntyi Keski-Uudenmaan alueelle vapaaehtoistyön koordinaattoreiden verkosto, johon kuuluu useita yhdistyksiä, seurakuntia ja joitakin kuntaedustajia. Verkosto kokoontuu keskimäärin kahdesti vuodessa eri puolella KUUMA -seutua. Verkoston toimijat ovat järjestäneet mukana olevien tahojen vapaaehtoisille yhteisen virkistys- ja koulutuspäivän ja jatkoa on suunnitteilla. Kuntien ja järjestöjen yhteistyönä aloitettiin Järvenpäässä omaishoidettaville keskiviikkoisin maksuton tilapäishoitopaikkatoiminta, jossa kunta antaa tilan sekä työntekijän ja vapaaehtoiset vastaavat viriketoiminnasta. Mäntsälässä järjestöt, kunta ja seurakunta ovat yhteistyössä perustaneet Mäntsälän vapaaehtoistyön tukiyhdistys ry:n. Yhdistys järjestää SPR:n kanssa tukihenkilötoimintaa. Nämä vapaaehtoiset kokoontuvat kuukausittain tapaamisiin, jossa kunnan kaksi vanhustyön sosiaalityöntekijää toimii työajallaan "työnohjaajina". Seurakunta antaa yhdistykselle tilat ja kunta maksaa puhelinkulut

Järjestökentällä on huoli siitä, kuinka uusia vapaaehtoisia saataisiin mukaan ja miten nykyisistä huolehdittaisiin paremmin. Järjestöjä kehoitetaan uudistamaan toimintamuotojaan, jotta erilaisille ihmisille löytyisi järjestöistä mielekästä toimintaa.

Strategian yhdeksi tavoitteeksi on asetettu kuntien yhdistyksille suunnattujen avustusten kehittäminen, tiedotuksen tehostaminen ja tilaratkaisujen parantaminen niin, että järjestöt voisivat saada kunnilta tiloja käyttöönsä. Tämän vastineeksi ne tuottaisivat erilaista toimintaa kuntalaisille. Kuntia ja järjestöjä suositellaan laatimaan yhteistoimintasopimus, joka jäisi avustusten ja ostopalvelusopimusten väliin.

2. Valmisteilla olevat strategiat

2.1 Satakunta (Porin, Rauman ja Kankaanpää seutu)

Hyvinvoinnin järjestöstrategia hyvinvointityötä tekeville järjestöille. Laadinta aloitettu 1.2.2010

Strategiahankkeen tilaus ja tarve nousi järjestökentältä. Avoimessa yhteistyöillassa keskusteltiin järjestöstrategian tarpeesta ja päätettiin, että järjestöyhteistyöryhmä yhdessä Satakunnan Syöpäyhdistyksen kanssa alkaa laatia rahoitushakemusta. Järjestöyhteistyöryhmästä valittiin neljän henkilön esityöryhmä tekemään hankesuunnitelmaa. Satakunnan maakuntaliitto, Satakuntaliitto, rahoittaa järjestöstrategian laatimisen. Prosessia vetää Satakunnan yhteisöt ry:n projektityöntekijä.

Ohjausryhmässä on edustajia Porin, Rauman ja Kankaanpään kunnista, satakunnan sairaanhoitopiiristä, maakuntaliitosta, sekä järjestöistä ja oppilaitoksista.

Alueellisia tiedotustilaisuuksia on järjestetty Porin, Rauman ja Kankaanpään seuduilla. Alueelliset työryhmät ovat kokoontuneet nyt kolme kertaa.

Ongelmana on ollut kuntien ja joidenkin järjestöjen edustajien saaminen mukaan hankkeeseen. Varsinkin kuntien edustajia on ollut vaikea aktivoida mukaan, vaikka kutsuja on lähetetty kaikkiin kuntiin. Strategian laadinnan aikataulu on tiukka ja tilaisuudet on järjestettävä pienellä varoitusaajalla, joten erityisesti kuntien edustajien omat aikataulut on jo lyöty lukkoon. Tilaisuuksien kellonajat ovat myös haaste, koska virkamiehillä on virka-aika ja järjestöjen edustajille sopii taas paremmin illat.

Strategian yhtenä tavoitteena on tietopankin kehittäminen järjestöjen käyttöön.

Vapaaehtoistyö tulee olemaan strategian yksi keskeisistä kehittämisalueista.

2.2 Jyväskylä

Jyväskylässä ei ole tällä hetkellä käytössä olevaa järjestöstrategiaa. Kaupunginjohtaja on nimennyt viranhaltijatyöryhmän kartoittamaan kaupungin ja kolmannen sektorin yhteistyön nykytilaa sekä valmistelemaan yhteistyön periaatteet. Työryhmän toimikausi kestää 31.12.2010 saakka, tuloksia raportoidaan 30.4.2010 mennessä, joten tähän selvitykseen ne eivät ehdi.

Sote-järjestöt ovat valmistelemassa omaa järjestöstrategiaa. Järjestökentän ammattilaisten verkosto lähtee kartoittamaan mitä konkreettista yhteistyötä jo on kunnan kanssa. Mietitään, mitä pitäisi tehdä, jotta päästäisiin ihannetilaan. Tämän jälkeen mietitään, mitä konkreettista voidaan tehdä. Hanke on vasta alussa, mutta tavoitteena on tehdä sote-järjestöjen ja Jyväskylän kaupungin soten yhteinen strategia, jossa määriteltäisiin yhteisiä tavoitteita ja yhteistyön suuntaa.

STKL on teettänyt opinnäytetyönä alkukartoituksen alueellisen järjestöstrategian tarpeesta ja mielekkyydestä: <http://www.stkl.fi/Roininen.pdf>

Jyväskylässä vapaaehtoistoiminta on osa järjestöjen ja julkisen sektorin toimintaa ja se tulee näkymään tulevissa strategioissa omana osanaan.

2.3 Lappi

Lapin järjestötoiminnan kehittämisrakenne

<http://www.sosiaaliturvayhdistys.fi/yhdistykset/?PNUM=10819&num=11104&title=Lappi>

Lapin alueella on käynnistymässä hanke Lapin järjestötoiminnan kehittämisrakenteen luomiseksi. Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys aloittaa RAY:n rahoittamana hankkeen, jonka päämääränä on lisätä kansalaisten hyvinvointia ja osallisuuden mahdollisuuksia tukemalla Lapissa toimivia sosiaali- ja terveysjärjestöjä tarjoamalla työvälineitä ja yhteistyöfoorumeita. Toiminnan toteutukseen palkataan koordinaattori. Muita hankkeessa mukana olevia ovat muun muassa Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (POSKE), KASTE sekä AVI (ent. lääninhallitus).

Vapaaehtoistoiminnan osalta hankkeessa lähdetään selvittämään aivan perustavanlaatuisia kysymyksiä; mitä konkreettista järjestöissä tehdään, mitä siltä halutaan ym.

Lapin järjestöyhteistyötä on jo tutkittu ja kartoitettu:

Järjestöyhteistyö Lapin läänin kunnissa - Kuntakartoitus 2007.

http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/jarjestojen_yhteistyö/Kuntakartoitusraportti.PDF

Lapin järjestöyön tulevaisuus - yhteistyöhankkeen tulosten ja tulevaisuusvisioiden näkökulmasta. Lapin sote-järjestöjen yhteistyöhankkeen loppuraportti 2008.

http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/jarjestojen_yhteistyö/lapin_jarjestoyhteistyön_tulevaisuus_pdf.pdf

3. Yhteenvetoa ja pohdintaa

Järjestöstrategian laadinta ja implementointi

Alueellisia, sektorirajat ylittäviä järjestöstrategioita on laadittu vasta muutaman vuoden ajan. Se, että uusia hankkeita on nyt käynnistetty useita, kertoo niiden tarpeesta. Tätä selvitystä varten löysin neljä valmista strategiaa ja kolme valmisteilla olevaa. Suomessa saattaa olla muitakin hankkeita, mutta niitä en onnistunut löytämään.

Strategiaprosessien kerrotaan syntyneen pääosin todellisessa kumppanuuden hengessä. Tämä on tosin vaatinut todellisen laajapohjaisen osallistumisen. Edellä esitellyt vaativat strategiahankkeet eivät olisi voineet toteutuakaan, ellei tahtotilaa siihen olisi ollut. Järjestöstrategioiden laatijat tuntuvat ainakin jälkikäteen olevan yksimielisiä hankkeen tarpeellisuudesta ja hyödystä. Erilaisia kokemuksia varmasti on, koska puhutaan satoja järjestöjä ja useita kuntia koskevista yhteisistä hankkeista. Yhteistyö joidenkin toimijoiden kesken on luonnollisesti sujunut paremmin kuin toisten.

Strategiahankkeiden vaikutuksia on vielä vaikea arvioida, koska tavoitteet on asetettu pitkälle tulevaisuuteen. Hankkeiden aikana on jo nyt syntynyt paljon yhteistyötä ja verkostoja. Koska kyse on pitkän aikavälin tavoitteista, tulevaisuudelta odotetaan paljon. Tosin prosessin myönnetään olevan hidas ja mutkikas. Järjestökentällä ajatellaan, että yhdessä toimimalla saadaan aikaan yhteinen ääni ja tullaan näin paremmin kuulluksi. Julkisella sektorilla taloudelliset paineet erityisesti sosiaali- ja terveysalalla pakottavat yhteistyön tehostamiseen. Sosiaali- ja terveysalan järjestöillä onkin ollut keskeinen asema järjestöstrategioiden kokoamisessa.

Järjestökenttä on niin laaja ja monimuotoinen, että erityisesti järjestöjen osalta strategiat täytyy laatia melko yleisellä tasolla. Järjestöstrategioista ei ole haluttu tehdä liian sitovia, jotta mahdollisimman moni voisi ne hyväksyä. Ne ovat pikemminkin asiakirjoja, jotka ovat vain osa laajaa prosessia. Niiden tarkoitus on toimia enemmänkin yhteisvastuun ja yhteishengen nostattajina yli sektorirajojen, kuin velvoittavina asiakirjoina. Ne ovat suuntaa antavia työkaluja. Vastuu niiden käyttöönotosta jää pitkälti prosessiin osallistuneiden tahojen oman aktiivisuuden varaan. Järjestökentän osalta tämä lienee hyvä ratkaisu, koska näin voidaan säilyttää toimijoiden riippumattomuus ja itsemääräämisoikeus. Toisaalta vaarana on, että strategian käyttöönotto jää tiettyjen sitoutuneiden toimijoiden vastuulle. Niin tai näin, viimekädessä vaikutukset näkyvät yksittäisten kuntalaisten elämässä.

Strategioissa tavoitteiksi esitetään muun muassa kansalaisjärjestöjen vaikutusmahdollisuuksien ja toimintaedellytysten turvaaminen, sekä sektorirajat ylittävän yhteistyön vahvistaminen. Kansalaisnäkökulma saataisiin näin näkyväksi osaksi julkista sektoria. Julkisen sektorin osalta yhteistyö järjestöjen kanssa konkretisoituu pääasiassa tila-, rahoitus- ja tiedotusasioina sekä kumppanuus- ja ostopalvelusopimuksina. Useiden kuntien omissa strategioissa kuntien ja järjestöjen yhteistyön edistäminen on asetettu tavoitteeksi, mutta kuinka tämä näkyy budjeteissa? Monet ovat kokeneet strategian käytännön jatkotyöskentelyn jääneen kokonaan järjestöjen vastuulle. Järjestötoiminta perustuu vapaaehtoisuuteen, joten mikä velvoittaa järjestöjä?

Strategioiden laatimisen yhtenä suurena haasteena on laaja ja kirjava järjestökenttä, josta ei yleensä ole koottua tietoa. Julkisen sektorin koetaan olevan jäykkä ja byrokraattinen. Yhteinen haaste yli sektorirajojen, näyttää olevan asenteet. Haastattelujen mukaan niin järjestö- kuin julkiseltakin sektorilta löytyy ennakoasenteita, jotka vaikeuttavat aitoa vuoropuhelua. Ympäripyöreiden lauseiden takaa oli joskus vaikea löytää konkreettisia ajatuksia siitä, mitä kulloinkin tarkoitetaan ja mitä yhteistyön pitäisi käytännössä olla. Jotta onnistuttaisiin, pitäisi olla luottamusta kumppaneihin ja vastuuta olisi kannettava. Joissain strategioissa esitetään, että päästäkseen tavoitteisiin, järjestöjen tulee muuttaa ja kehittää toimintatapojaan. Ollaanko järjestökentällä todella valmiita itse muuttamaan? Joissain järjestöissä on koettu, että kunta pitää heitä puuhastelijoina tai näkee heidät "reservinä", josta tarvittaessa voi pyytää ammattilaisten tuottamaa ja ilmaista apua. Millaista aidosti on järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan arvostus? Kuinka hyvin julkisella sektorilla on tiedostettu, että järjestötoiminta ja organisoitu vapaaehtoistoiminta vaatii ammattitaitoisia työntekijöitä sekä taloudellisia resursseja?

Niille jotka harkitsevat tai aloittelevat järjestöstrategioiden luomista tai päivittävät niitä, jo mukana olleet toimijat antoivat työtä helpottavia työkaluja:

Kehotuksia kentältä!

- Valitaan laajapohjaisia, mutta suhteellisen pieniä työryhmiä, joissa jokainen on mukana omilla rooleillaan.
- Tehdään järjestöjen piirissä keskinäistä yhteistyötä, jotta voidaan heti prosessin alussa sopia edustajat valmisteleviin työryhmiin. Myös pienissä ryhmissä, jotka kokoavat yhteen tietystä asiasta kiinnostuneita ihmisiä, syntyy paljon ideoita.
- Luodaan verkostoja ja käytetään suhteita.
- Tutustutaan kuntien strategioihin, jotta voidaan sitoa järjestöstrategia niihin
- Mietitään etukäteen, miksi halutaan mukaan prosessiin, mitä yhteistyöllä tavoitellaan ja mitä konkreettista siltä halutaan.
- Mahdollisimman laaja ja avoin tiedotus hankkeen kaikissa vaiheissa
- Strategialuonnos tulisi tehdä mahdollisimman valmiiksi ennen kuin se laitetaan kommentointikierrokselle
- Onnistuminen vaatii pitkän prosessin, joten on varattava riittävästi aikaa
- Pitää pystyä luomaan malli, joka ei ole riippuvainen tietyistä henkilöistä
- Arvot ja asenne! Luopukaa ennakkoluuloistanne ja laajentakaa näkökulmaanne. Hyväksykää erilaisuus ja hyväksykää sekin, etteivät kaikki halua osallistua tai resurssit ovat erilaisia. Antakaa kaikille mahdollisuus. Kantakaa vastuuta ja luottakaa kumppaneihinne. Sitoutukaa rooleihinne. Yrittäkää löytää yhdensuuntainen näkemys siitä, mitä ollaan tavoittelemassa

Laajapohjainen osallistuminen on strategian onnistumisen edellytys. Jotta strategiasta muodostuu kaikkien toimijoiden, joita strategia koskee, hyväksymä dokumentti, sen laadintaan tulee kaikkien osapuolten osallistua. Ilman laajapohjaista osallistumista yhteistyöprosessi ei lähde aidosti käyntiin ja strategia voi jäädä pelkäksi paperiksi. "Ylhäältä annettuun" ei tarvitse sitoutua.

Vapaaehtoistoiminta ja sen edistäminen strategioissa

Vapaaehtoistoiminnan käsittely jää strategioissa melko ohueksi, vaikka se on oleellinen osa järjestöjen toimintaa. Käytännön vapaaehtoistoiminta, sen kehittäminen ja edistäminen jää nykyisissä strategioissa olemattomaksi. Ongelma on strategioiden laatijoiden keskuudessa tiedostettu. Tällä hetkellä usealla alueella etsitään parempia ratkaisuja Vapaaehtoistoiminnan määrittely on ainoastaan Pohjois-Karjalan strategiassa. Muissa puhutaan yleisellä tasolla sen roolista kansalaisjärjestötoiminnassa, jossa se tuo ihmisille hyvinvointia osallistumisen, liittymisen, sosiaalisen kanssakäymisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien kautta. Julkisen sektorin ja yritysten järjestämää vapaaehtoistoimintaa ei strategioissa käsitelty.

Millään alueella ei tehty vapaaehtoistoiminnan strategiaa, vaan järjestöstrategioita. Vapaaehtoistoiminta on se kansalaistoiminnan muoto, missä järjestötoiminta ehkä eniten koskettaa yksittäistä kuntalaista. Tulisi selvittää, mitä vapaaehtoiset odottavat järjestötoiminnalta ja sektorirajat ylittävältä yhteistyöltä. He viimekädessä useimmiten ovat kentällä konkreettisia toimijoita. Jos vapaaehtoistoiminta olisi otettu strategioissa näkökulmaksi järjestöjen sijaan, olisi mahdollisesti löydetty enemmän konkreettisia työkaluja kansalaisten osallisuuden lisäämiseksi. Vapaaehtoistoiminta tarvitsee kehittämistä, mutta strategioissa siihen ei ole puututtu. Monimuotoisella järjestökentällä myös vapaaehtoistoiminta on monimuotoista. Joitain järjestöjä pyritetään pelkästään vapaaehtoisvoimin, toisissa taas palkatut työntekijät organisoivat vapaaehtoistoimintaa työkseen. Kaikki järjestötoiminta ei siis ole vapaaehtoistoimintaa, eikä kaikki vapaaehtoistoiminta varsinaista järjestötoimintaa. Monet vapaaehtoiset haluavat tehdä nimenomaan vapaaehtoistyötä, eivät osallistua sen enempää järjestötoimintaan. Vapaaehtoistoiminnan asemaa järjestöstrategioissa pitäisi lisätä, mutta pelkäksi laajan strategian näkökulmaksi se lienee ainakin järjestöjen näkökulmasta liian suppea. Vapaaehtoistoiminnan ohuen käsittelyn syiksi kentältä nostettiin esiin seuraavanlaisia argumentteja:

- Sirpaleisen järjestökentän takia on tietoisesti haluttu välttää tarkempaa määrittelyä.
- Järjestöiltä puuttuu selkeä tahtotila.
- Järjestöiltä puuttuu oma strategia.
- VET -toiminnalta puuttuu sisäinen määrittely.
- VET vaikutuksista puuttuu tutkittu tieto.
- VET -toimijat eivät itse tiedä, mitä haluavat ja odottavat omalta VET toiminnaltaan tai miksi vapaaehtoisia halutaan mukaan.
- Järjestöissä torjutaan muutos.
- Järjestöjen toiminta pyörii liikaa oman navan ympärillä.

Kehotuksia kentältä!:

- Omalta kentältä faktat kuntoon, keitä toimii, mitä tehdään.
- Tulisi löytää yhdensuuntainen (ei sama) näkemys siitä, mitä tehdään ja mihin mennään.
- Mietittävä mitä yhteistyöllä tavoitellaan.
- Mietittävä mitä VET toiminnalta halutaan.
- Mietittävä mikä kuuluu kunnille ja mikä järjestöille.
- Sidottava järjestöjen hankkeet kuntien strategioihin.

Strategioitten seuranta ja arviointia mitataan erilaisilla indikaattoreilla, joilla saadaan määrällisiä tuloksia. Pystytäänkö tämän hetkisillä indikaattoreilla mittaamaan strategioiden tavoitteiden toteutumista? Miten mitataan yhteisöllisyyden tai kumppanuuden toteutumista? Strategioiden keskeiset tavoitteet erityisesti vapaaehtoistoiminnan osalta liittyvät viimekädessä ihmisten

kokemuksiin, joita on vaikea mitata. Vapaaehtoistoiminnan, joka pitkälti on ennalta ehkäisevää toimintaa, vaikutuksia lienee vaikea mitata ainakaan lyhyellä aikavälillä. Jotta vapaaehtoistoiminta otettaisiin vakavammin ja sen tärkeys ihmisten hyvinvoinnille aidosti nähtäisiin, sen vaikuttavuuden mittaamiseksi pitäisi olla laadukkaita arviointimenetelmiä. Minkä tahon tehtävä strategioiden seuranta ja arviointimenetelmien kehittäminen pitäisi olla? Seuraako arvioinnista liikaa byrokratiaa, jota erityisesti pienemmät järjestöt haluavat välttää? Julkinen sektori haluaa osallistua vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen lähinnä taloudellisen hyödyn saavuttamiseksi, joten vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnalle tuomista säästöistä ja hyödyistä pitäisi olla euromääräistä tietoa.

Suomessa ollaan nyt kehittelemässä uudenlaisia vapaaehtoistoiminnan käytäntöjä. Strategioiden suunnitteluvaiheessa kannattaa tutustua laajemmin vapaaehtoistoiminnan tämän hetken trendeihin ja linjauksiin. Esimerkiksi valtion taholta on hallituksen ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön ohjelmissa mainittu valtiovalan vastuu järjestötyön edistämiseksi, kehittämiseksi ja tukemisessa. Suomessa on viime vuosina tehty tutkimuksia vapaaehtoistoiminnasta. Suomen lisäksi vapaaehtoistoiminnan malleja ollaan kehittelemässä monissa muissakin Euroopan unionin maissa. Euroopan neuvosto on päättänyt, että vuosi 2011 tulee olemaan Euroopan alueella vapaaehtoistoiminnan teemavuosi. EU:n alueella toimii kansainvälisiä verkostoja ja kumppanuushankkeita, jotka edistävät vapaaehtoistoimintaa. Näistä saa tietoa esimerkiksi Kansalaisareena ry:n kotisivulta. Vinkkejä ja linkkejä kannattaa käyttää hyväksi jo suunnitteluvaiheessa. Suomessa vapaaehtoistoimijoita on arvosteltu liian suppeasta näkökulmasta, joten kannattaa laajentaa sitä. Kun tuntee asiansa laajasti ja pystyy tarkastelemaan sitä monelta eri kantilta, laajapohjaisen yhteistyön onnistumisen mahdollisuudet paranevat ja vapaaehtoistoiminnan laatua sekä arvostusta saadaan nostettua.

4. Pohdittavaa strategiaa suunnittelevalle ja päivittäväälle

1. Laajapohjaisuus ja todellinen moniasiantuntijuus. Onko strategian laadinta tehty riittävän laajapohjaista asiantuntemusta hyödyntäen? Millä tavalla eri osapuolten osallistuminen on mahdollistettu ja kuinka aktiivisesti osallistuminen on toteutunut (kunnan luottamushenkilöt, kunnan virkamiehet, järjestöjohto, järjestöjen työntekijät, vapaaehtoiset, muut kuntalaiset, yrittäjät ja työyhteisöt, eri ikäiset ja eri elämäntilanteessa olevat)? Miten vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneet pääsevät mukaan vapaaehtoistoiminnan strategioiden laadintaan?
2. Sirpaleisuus: Kenen vastuulla vapaaehtoistoiminnan strategian laatiminen on? Kenelle kuuluu järjestötoimintaan tai vapaaehtoistoimintaan liittyvän yhteisen tahtotilan saavuttamisen tavoittelemisen? Mikä taho voi olla aktiivinen muiden puolesta ja käynnistää kumppanuusverkoston rakentamisen? Mille taholle syntyy lisäarvoa ja hyötyä – voisiko sitä kiinnostaa työn aloitus?
3. Tyvestä puuhun: Meneekö kaikki energia verkoston kokoamiseen, tutustumiseen ja alkukeskusteluihin? Strategian laadinta on vaativa tehtävä. Miten esim. toimintaympäristön muutoksia on selvitetty? Strateginen työskentely edellyttää yhteistä visiota tulevasta ja strateginen kumppanuus luottamukseen perustuvaa oman roolin täsmentämistä suhteessa muiden toimijoiden rooleihin yhteisellä matkalla kohti yhteistä huomista. Onko verkostotyössä onnistuttu rakentamaan kumppanuutta? Onko työskentelyssä kyetty todelliseen yhteisen vision luomiseen? Onko roolimäärittelyä tehty, toimenpiteistä sovittu ja resurssit varattu?

4. Järjestönäkökulman painotus: Nähdäänkö vapaaehtoistoiminta vain järjestöjen toimintana? Miten kuntien tai yritysten organisoima vapaaehtoistoiminta otetaan huomioon?
5. Oheishyödyt: Mitä oheishyötyä strategian laadinnasta on mahtanut syntyä – sellaista lisäarvoa, jota ei alun perin asetettu tavoitteeksi, mutta se syntyi siitä huolimatta?
6. Miten tuloksia ja vaikutuksia arvioidaan: Vastaavatko asetetut seurantaindikaattorit todellisten tulosten arvioinnin tarpeeseen? Kenelle jää vastuu seurannasta? Onko seurannan toteuttamiseen varattu riittävästi resursseja? Millä tavalla seurannan tuottama tieto tulosten saavuttamiseksi tai saavuttamatta jäämisestä käytetään toimenpiteiden suuntaamiseksi?
7. Vastuu? Kuka vastaa valmiin strategian täytäntöönpanosta ja seurannasta? Voiko vastuu jäädä vain yhdelle taholle/sectorille? Onko täytäntöönpanon resursseista huolehdittu?

Yhteystietoja

<http://www.jelli.fi/jarjestofoorumi/>

<http://www.kansalaisareena.fi/>

<http://www.kansalaistalo.fi/jelli/neuvottelukunta/>

[http://www.kuopio.fi/attachments.nsf/Files/251007112525242/\\$File/kansalaisjarjestostrategia.pdf?OpenElement](http://www.kuopio.fi/attachments.nsf/Files/251007112525242/$File/kansalaisjarjestostrategia.pdf?OpenElement)

<http://www.pohjois-karjala.fi/dman/Document.phx?documentId=qr27407101152855&cmd=download>

<http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?1927>

http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/jarjestojen_yhteistyo/Kuntakartoitusraportti.PDF

http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/jarjestojen_yhteistyo/lapin_jarjestoyhteistyon_tulevaisuus.pdf.pdf

http://www.sosiaalitaito.fi/ep/tiedostot/kuumaseudun_kumppanuustyokalut.pdf

<http://www.sosiaaliturvayhdistys.fi/yhdistykset/?PNUM=10819&num=11104&title=Lappi>

<http://www.stkl.fi/Roininen.pdf>